

10. Семенов А. А. Виховання самостійності у учнів-лідерів молодших класів як психолого-педагогічна проблема // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми та перспективи розвитку фізичного виховання, здоров'я і професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту». К., 2013. № 5(30)13. С. 294–298.

11. Тертична Н. А. Психологічні особливості становлення ініціативи молодшого школяра в учбовій діяльності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». К., 1997. 18 с.

12. Эльконин Д. Б. Психология игры. М., 1999. 360 с.

13. Якобсон С.Г. Взаимоотношения детей в совместной деятельности // Взаимоотношения детей в совместной деятельности и проблемы воспитания. М., 1976. С. 41–59.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент Давиденко О.В.

УДК 37.016:796

*Сергій Юськів, Катерина Юськів
(Херсон)*

ЗНАЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНО-ПРИКЛАДНОЇ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ВНЗ

У статті розглядаються поняття та зміст професійно-прикладної фізичної підготовки студентів ВНЗ як педагогічно спрямований процес забезпечення спеціалізованої фізичної підготовленості до обраної професійної діяльності.

Ключові слова: фізичне виховання, професійно-прикладна фізична підготовка, студенти, фахівець.

The article deals with the concept and content of professional-applied physical training of students of higher educational institutions as a pedagogically directed process of providing specialized physical preparedness to the chosen professional activity.

Key words: physical education, professional-applied physical training, students, specialist.

Постановка проблеми. Фізичне виховання завжди було одним із засобів підготовки людини до трудової діяльності і пристосування її до соціального середовища. На роль фізичних вправ у підготовці молоді до праці звертали увагу видатні педагоги XV-XIX ст. Джон Локк (1632-1704), Йоганн Песталоцці (1704- 1827), Йоганн Густс-Мутс (1756-1839), Жорж Домені (1850-1917). Загальна фізична підготовка створює певні передумови для успішної професійної діяльності і опосередковано проявляється в ній головним чином через такі фактори, як стан здоров'я, загальна витривалість, концентрація, воля та інші якості.

Нині в Україні система фізичного виховання характеризується інтенсифікацією процесу навчання, психічною насиченістю, недостатнім обсягом рухової активності і, як наслідок, недостатнім рівнем фізичної підготовленості, стану здоров'я, професійної трудової діяльності спеціалістів необхідного профілю [5]. Виникла суперечність між потребами особистості студента у світоглядному, духовно-культурному, інтелектуальному збагаченні та фізичному вдосконаленні.

І одне з перших місць у формуванні професійно важливих якостей у майбутніх фахівців, зміцненні їхнього здоров'я, а відтак і покращенні продуктивності праці належить професійно-прикладній фізичній підготовці (ППФП). Вона спрямована на загальний фізичний розвиток, підготовку і швидке, якісне засвоєння професійних навичок, сприяє кращому засвоєнню спеціальних рухів, психічних і фізичних якостей, формуванню

професійних навичок, від яких залежить професійна діяльність людини, сприяє формуванню умінь і навичок, необхідних для оволодіння професіями[1].

Реалізація ППФП у системі фізичного виховання студентів пов'язана з рядом проблем, основна з яких – суттєві відмінності в умовах та характері праці людей різних спеціальностей, а звідси – необхідність різного змісту цього розділу програми з фізичного виховання для студентів. Такий підхід дозволяє більш повно враховувати особливості умов та характеру праці майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Р.Т. Раєвський підкреслює, до недавнього часу вважалося, що ППФП робітників і спеціалістів повинна бути спрямована головним чином на формування професійно важливих фізичних якостей і прикладних рухових умінь, необхідних ряду категорій працівників в особливих умовах їх професійної діяльності. Практика фізичного виховання, результати спеціальних наукових досліджень, проведених в останні роки, розширили уявлення про значення і зміст ППФП майбутніх спеціалістів. Було встановлено, що в процесі ППФП успішно формується великий комплекс психофізичних якостей, необхідних працівникові в його професійній діяльності. За допомогою засобів ППФП виховують і вдосконалюють психічні і вольові якості. Аналогічний підхід використовується при підготовці кваліфікованих спортсменів. Теорія і практика олімпійського спорту підкреслює, що гарантом успіхів є суворе відповідність системи тренувань спортсменів високого класу специфічним умовам обраного для спеціалізації виду спорту. Загальна підготовка як неспецифічна в її традиційному розумінні перестала відігравати суттєву роль в тренуванні спортсменів високого рівня і використовується переважно як засіб активного відпочинку [2]. Вона набуває чітко вираженого базового характеру, стає тісно взаємопов'язаною як за завданнями, так і за змістом з допоміжною (напівспеціальною) і спеціальною підготовками. Навіть на ранніх стадіях багаторічного вдосконалення необхідне суворе погодження засобів і методів тренувань, співвідношення роботи різної спрямованості при дотриманні запланованої вузької спеціалізації [4]. Тільки спеціалізована підготовка є запорукою успіхів як у спорті, так і у виробничій діяльності. Існує прямий зв'язок між скороченням строків адаптації студентів до конкретних видів праці і вирішенням глобальної проблеми підвищення ефективності використання ресурсів спеціалістів. Аналіз показує, що чинна на сьогодні в Україні реальна система фізичного виховання студентів малоефективна. Вона не забезпечує повною мірою психофізичну підготовленість випускників ВНЗ до життєдіяльності та професійної праці й потребує подальшого вдосконалення.

Мета статті:

– вивчення й аналіз процесу фізичного виховання студентів у вищих навчальних закладах;

– визначити основні методичні положення та рекомендації щодо розробки та ефективного впровадження програм професійно-прикладної фізичної підготовки у систему вищої професійної освіти.

Методи та організація дослідження:

– теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел;

– вивчення програмно-нормативної документації з фізичного виховання у ВНЗ.

Результати дослідження.

Інтенсивне оновлення соціально-економічної, науково-технічної сфери та духовного життя суспільства обумовлює високі й дедалі збільшувати вимоги до дієздатності студентської молоді, що покликана брати активну участь в ініціюванні та організації цього процесу. У зв'язку з цим, особливе значення надається підвищенню рівня фізичного здоров'я, психофізичних і психофізіологічних можливостей, від яких певною мірою залежать професійна дієздатність, надійність і творче довголіття. Ці особистісні якості спеціалістів вищої кваліфікації традиційно формуються і вдосконалюються у студентські роки засобами фізичного виховання, що здійснюється в межах системи вищої освіти.

Аналіз навчальної документації свідчить, що вивчення дисципліни «Фізичне виховання» в ВНЗ здійснюється впродовж 4 семестрів, по 2 аудиторні години на тиждень. У кожному семестрі планується 2 модулі (8 модулів на весь період вивчення дисципліни) з різних видів спорту базового компонента програми. Для оцінювання рівня фізичної підготовленості студентів у базовому компоненті програми використовуються різні тести. Тести й нормативи оцінювання фізичної підготовленості студентів з обраних видів спорту визначає викладач. Спеціальний прикладний напрям використання засобів фізичної культури та спорту для підготовки до сучасної висококваліфікованої праці на виробництві вимагає певного профілювання фізичного виховання, зважаючи на особливості обраної професії. Професійна спрямованість вищої освіти обумовлює необхідність у процесі формування особистості майбутнього фахівця особливу увагу звертати на розвиток його професійних якостей та професійне виховання. При цьому повинна бути сформована система навчальної та виховної діяльності студента з урахуванням професійної специфіки, яка значною мірою визначає ефективність його майбутньої трудової діяльності. Представники різних професій відрізняються не тільки своїми знаннями та уміннями, а й спрямованістю, характером професійного мислення, принципами своєї діяльності, комунікабельними властивостями, ціннісними орієнтаціями, характером організації праці та іншими якостями, пов'язаними з їх безпосередньо професійною діяльністю. Виховання цих якостей належить до професійної підготовки майбутнього фахівця, яка передбачає в себе створення професіограм і моделей спеціаліста й визначає та описує знання і якості, які необхідно сформувати.

Складовою частиною курсу фізичного виховання в вищих навчальних закладах повинна бути професійно-прикладна фізична підготовка, що становить собою цілеспрямований педагогічний процес, який сприяє формуванню прикладних знань, фізичних, психічних і спеціальних якостей, умінь і навичок, а також досягненню об'єктивної готовності студента до успішної професійної діяльності.

Проблема полягає в тому, що у вищих навчальних закладах України діє національна система з фізичного виховання, в якій є обов'язковий розділ з ППФП, що побудований на основі нормативного підходу і відрізняється від європейського. Водночас слід зазначити, що більше 50% студентів мають низький рівень кондиційної фізичної підготовки, а більше половини випускників вищих навчальних закладів фізично неспроможні якісно працювати на виробництві. Аналіз літературних джерел та практики свідчать про велику кількість визначень, понять щодо мети і завдань ППФП, відсутність загальної думки про необхідність наукової систематизації численних напрямів підготовки студентів різних спеціальностей. Новим підходом до вирішення проблем фізичної підготовки в процесі навчання є утвердження прикладного значення фізичного виховання, формування мотивації в міру реальної необхідності і корисності запропонованих фізичних вправ, які диференційовані з урахуванням стану здоров'я і подальших кар'єрних очікувань через професійне і особисте становлення молоді[3].

ППФП покликана вирішувати на основі масової загальної фізичної підготовки такі спеціальні проблеми:

1. Забезпечення високого рівня функціонування основних фізіологічних систем організму в умовах сучасного виробництва.

2. Формування психофізичних і спеціальних якостей, які визначають успішність майбутньої професійної діяльності: загальної витривалості, силової та статичної витривалості, сили, швидкості рухів і реакцій, спритності, гнучкості, координації рухів, стійкості вестибулярного апарату, витривалості до високих і низьких температур, стійкості до гіпоксії та гіподинамії, відчуття часу та простору, спостережливості, оперативного мислення, емоційної стійкості, ініціативності тощо.

3. Передача знань, умінь і навичок із використання засобів фізичної культури:

а) для нівелювання дії на організм несприятливих чинників зовнішнього середовища, специфічних умов професійної діяльності та професійних шкідливостей;

б) для активного відпочинку та відновлення працездатності (у робочий та вільний час);

в) для досягнення працездатності й високопродуктивної праці у професійній діяльності.

4. Формування рухових умінь і навичок, що сприяють досягненню об'єктивної готовності студентів до успішної трудової діяльності.

5. Виконання службових і суспільних функцій із впровадження фізичної культури та спорту у професійному колективі, формування особистості та її моральних якостей (відданість справі, працелюбність, колективізм, вимогливість до себе, справедливість, чесність, повага до людей, почуття власної гідності тощо). Ці завдання вирішуються сумісно із загально-виховними та професійно-освітніми.

Слід враховувати, що серед різних засобів ППФП потрібно відбирати лише ті, які відповідають принципам оптимальної реалізації (мається на увазі, що засоби максимальною мірою спрямовані на реалізацію вимог до особистості з боку професійної діяльності) та розвитку фізичних якостей, необхідних у виробничій діяльності.

На нашу думку, проектування ППФП є одним з найбільш перспективних, продуманих і обґрунтованих напрямків в оновленні деяких аспектів теорії та практики фізичного виховання в ВНЗ. Воно є необхідною і продуктивною формою, тобто технологією застосування науково-педагогічних новацій, яка дозволяє розробляти і створювати системи ППФП від мікрорівнів до мегарівнів на основі комплексу новітніх наукових даних та інформаційних систем із використанням таких способів розробки навчально-тренувальних систем ППФП як планування, програмування, моделювання, конструювання. Таким чином, більшість прийнятих у системі фізичного виховання і самовиховання форм занять може бути використана тією чи іншою мірою з метою ППФП. Разом з тим зміст їх визначається не тільки вимогами професійної діяльності. ППФП неодмінно потрібно розглядати в єдності з іншими складовими цілісної системи виховання та залежно від їхнього характеру в індивідуально-конкретному вираженні знаходити найбільш виправдане на тому чи іншому етапі співвідношення різних форм занять, що дозволяють реалізувати особистісно й соціально значущі завдання.

Висновки. Аналіз процесу фізичного виховання, спеціальної літератури та документів, що регламентують професійно-прикладну фізичну підготовку в вищих навчальних закладах дозволяє зробити такі висновки:

1. Науково-технічний прогрес ставить перед спеціалістом все складніші завдання, тому зміст професійно-прикладної фізичної підготовки фахівця повинен бути адаптований до вимог майбутньої професії.

2. Навчальна програма фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів містить загальні рекомендації щодо професійно-прикладної фізичної підготовки студентів різних спеціальностей і не враховує особливостей їхньої майбутньої професійної діяльності.

3. Програма професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів повинна розроблятися на основі "моделі фахівця" та професіограми спеціальності.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрощук Н., Андрощук М. Основи здоров'я і фізична культура (теоретичні відомості). Тернопіль: Підручники і посібники, 2006. 160 с.

2. Ахметов Р.Ф. Теоретико-методичні основи управління системою багаторічної підготовки спортсменів швидкісно-силових видів спорту (на матеріалі дослідження стрибків у довжину): дис. ... доктора наук : 24.00.01. К., 2006. 467 с.

3. Бех І. Д., Вознюк О.В., Левківський О.В. Деякі аспекти нової виховної парадигми // Педагогіка і психологія. Вісник АПН України. 2001. №1. С. 5–17.

4. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте: история развития и современное состояние // Наука в олимпийском спорте. Спец. вып. 1999. 29 с.

5. Носков В. І. Основи психогігієнічного забезпечення гуманістичної орієнтованої професійної підготовки студентів : автореферат д-ра психол. наук: спец. 19.00.02. К., 2002. 30 с.